

TÁRSADALOMKUTATÓ KÖZPONT
1014 Budapest, Országház u. 30., 1250 Budapest, Pf.: 5.
Tel.: 224-67-91, fax: 224-67-92
E-mail: bal8686@helka.iif.hu, margit@mtatk.hu
www.mtatk.hu

Az MTA Társadalomkutató Központban 2008-ban az átlagos statisztikai létszám 34 fő volt, közülük csupán 10 fő a kutató. A Központ az akadémiai intézethálózaton belül továbbra is az egyetlen olyan fórum, amelynek egyik alapfeladata, hogy a társadalomtudományok és a természettudományok művelőit – inter- és multidiszciplináris rendezvények, kutatási programok révén – különböző tudományos problémák közös vizsgálatára, elemzésére kérje fel. S hogy erre igény van, azt igazolják a szaporodó tudományszervezési, koordinációs és menedzselési feladatok.

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Társadalomkutató Központ 2008-ra a következő főbb célokat tűzte ki:

- A stratégiai kutatási programok koordinálása, az eredmények publikálása, tudományos konferenciák rendezése, e programok között kiemelten a *Balkán-kutatás* és a *Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében* c. programok folytatása.
- Adatbázis-építés (akadémiatörténeti adatbázis, magyar örökség).
- A Magyar Tudománytár c. könyvsorozat munkálatainak folytatása.
- A vári akadémiai épülettömb üzemeltetése és felújítási munkálatainak végzése (a várgondnokság munkáját is tartalmazó beszámolót lásd a Központ honlapján: <http://www.mtatk.hu/?mid=2&page=beszam>).

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

Balkán-program

A Balkán-kutatás 2005-ben megkezdett és azóta is folytatott, több akadémiai és egyéb intézetet (MTA Jogtudományi Intézete, MTA RKK, MTA Néprajzi Kutatóintézete, MTA Történettudományi Intézete, Európa Intézet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vízgazdálkodási Kutatócsoportja) átfogó, az MTA–MEH együttműködésből elnyert támogatásból finanszírozott kutatási program. Az MTA Társadalomkutató Központ az előző kutatási időszakban kialakította a balkáni térség iránt érdeklődő, annak jelen gazdasági, politikai (biztonság- és nemzetiség-politikai folyamataival) és történetével foglalkozó kutatók munkaközösségét. A munkaközösségben helyet kapnak az ország vidéki és fővárosi kutatóintézeteiben, tanszékein dolgozók éppúgy, mint a politikai adminisztráció, az országgyűlés és a vállalkozói társadalom tagjai. Az új projekt (*A Balkán mint stratégiai térség Magyarország számára MeH-V.4/2007.*) kutatásainak középpontjában a balkáni térség európai integrációs perspektíváinak, az EU valamint Oroszország és az Egyesült Államok Balkán-politikájának elemzése (különös tekintettel a kisebbségi konfliktusokra, leginkább Koszovó kérdésére) állt. Széles horizontú, gazdasági, természetföldrajzi, történeti és kulturális szempontokat is érvényesítő megközelítésre törekedtek.

A Balkán-projekt 2008. évi kutatásainak középpontjában a Nyugat-Balkán helyzete, a kisebbségi kérdések, valamint Magyarország regionális szerepvállalása állt. *A mai helyzetről*

a kutatás megállapította, hogy a térség konszolidációja folytatódott (ebben igen fontos az EU- és NATO-tagság perspektívájának vonzereje), sikerült ellenőrzés alatt tartani a rendkívül robbanásveszélyes koszovói függetlenedési folyamatot. Ugyanakkor az egyes országok konszolidáltsága és integrációs felkészültsége nagyon eltérő. *A közeljövő várható trendjei:* az etnikai konfliktusok nem szűnnek meg, de kezelhetőek maradnak és fegyveres összecsapás sem valószínű; a legneuralgikusabb területek Koszovó, Bosznia és Szerbia; a politikai konszolidáció és a gazdasági felzárkózás folytatódásának vannak esélyei, különösen a SAP-folyamat hatására. Magyarországnak lehetőségeihez mérten továbbra is részt kell vennie a térség konszolidálásában, mert biztonságpolitikai, külgazdasági-befektetői és kisebbségi szempontból egyaránt stratégiai érdekünk a régió felzárkóztatása és euroatlanti integrációja.

A Központ működteti a 2006 júniusában indított www.balkancenter.hu című honlapot, ahol folyamatosan közzéteszik kutatásaik eredményeit.

Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében

A program 2007-ben indult, és azt tűzte ki célul, hogy az érintett tárcák vezető tisztviselőinek, valamint a tudomány és a tárcák szakadminisztrációján kívüli szakemberek bevonásával

1. meglévő számos vízgazdálkodási részprogram koordinációját biztosítsa,
2. folyóink vízgyűjtő területének szakmai adminisztrációjával az eddig meglévő kapcsolatokat rendszerszintre emelje,
3. előkészítse a Kárpát-medence egészét felölelő kooperációs vízgazdálkodási program kialakítását,
4. vizsgálja a dunai és Duna menti szállítmányozás gazdasági értékelését, logisztikai szempontokat az EU várható külső és belső áruforgalmának figyelembevételével és a
5. vidékpolitikai vetületek és kölcsönhatások kérdését.

Részben a Balkán-programhoz is kapcsolódva, 2008-ban megvizsgálták a hajózásért, s ezen belül is a dunai hajózásért tett lépéseket:

- megépült Duna–Majna–Rajna csatorna, és ezzel összeköttetett a Fekete-tenger és az Atlanti-óceán;
- a Duna felső szakaszán több vízlépcső épült, amelyekkel hajózhatóvá vált a felső folyószakasz, egyúttal gyökeresen megváltozott a Duna hordalékszállítása;
- a panel-építési programhoz elképesztő mennyiségű kavics kitermelésére került sor, ami siettetette a mederfenék mélyülését és tovább rontotta a hajózás esélyeit abban az időszakban, amikor a Duna felső szakaszán végbevitt építkezések folyami hatásairól nem volt elegendő tudományos ismeret;
- a Duna vízgyűjtő területén jelentősen csökkent az erdők felülete és ezzel a korábbiaktól teljesen eltérő tavaszi olvadási viszonyok miatt megváltozott az árvizek jellege és időpontja;
- megszűnt a magyar hajógyártás és a kikötői berendezések gyártása;
- felszámolódtott a hajókat üzemeltető mérnökképzést.

A következtetéseket összefoglalva megállapítható, hogy a Duna menti országok számos változtatást vezettek be a hajózhatóság fenntartása érdekében, Magyarország ezekhez a változásokhoz nem alkalmazkodott, így a magyar Duna-szakaszon a hajózás csak az év kis részében folytatható. A magyarországi hajózás jelentősége más országokhoz és más közlekedési ágakhoz képest jelentős mértékben visszaesett. Jelentéktelensége miatt megszűnt a jövőt ígérő hajógyártás és a szakemberképzés is.

A program javaslatai a tennivalókra:

A mindenkori választási politikától elszakadva, reálisan szembe kell nézni a kialakult helyzettel és új, megalapozott hatástanulmányt kell készíteni, amely a hajózás alakulásán

kívül kitér az ország ivóvíz-ellátási és szennyvízkezelési problémáira is. Számba veszi a várható éghajlatváltozás miatt keletkező öntözési és árvíz-védekezési feladatokat is, valamint az áramló vízben meglévő mozgási energiát is.

A hajózás kérdéskörének vizsgálatával eljutottak a víz átfogó szerepének elemzéséhez, és ezen belül a vízerőmű kérdéséhez is. Az eddigi szakértői vizsgálatok egyértelműen elengedhetetlennek ítélték a meder hagyományos karbantartása mellett a duzzasztás megépítését. Egyes nézetek szerint a magyarországi Duna-szakaszon távlatilag két duzzasztóművet kellene felépíteni a hajózás érdekében.

Mind a közlekedést, mind a vízgazdálkodást csak rendszer szinten szabad szemlélni. A vízminőség, a víz itt tartása, a víznek a közhaszna, ugyanakkor a víz hasznosítása egyensúlyba kell, hogy kerüljön. A többségi vélemény szerint mind az energetikát, mind a hajózhatóságot alá kell ennek a szempontnak rendelni.

A kutatást ugyancsak az MTA–MEH együttműködésből elnyert támogatásból finanszírozták.

Humánétológia

A Társadalomkutató Központban volt a gazdája ennek az MTA–MEH együttműködésből finanszírozott harmadik programnak is. Célja, hogy humánétológiai megfontolás alapján megvizsgálják a számos káros társadalmi szintű jelenség háttérében meghúzódó ún. megszaladási jelenségek esetleges szerepét. A jelenség több szempontból is érdekes, hiszen a rendszerváltozás következtében hazánk is lényeges gazdasági-társadalmi-kulturális változásokon ment keresztül, ráadásul ez épp olyan időszakban történik, amikor a Földön globális szintű változások zajlanak. A téma sokrétűsége számos határtudomány közreműködését tette lehetővé, és a közös gondolkodásból az orvosi, pszichológus-társadalomkutató és az etológus egyaránt kivette részét. A program eredményeképpen több tanulmány született, amelyek a megszaladás jelenségek evolúciós biológiai, illetve humánétológiai elemzése mellett egy-egy jelenség konkrét elemzését is bemutatják. Így a szakemberek áttekintették a rossz táplálékozási szokások következtében kialakuló elhízás, illetve cukorbetegség társadalmi következményeit, valamint a prostitúció és a drogfogyasztás káros hatását. Mindegyik terület lényeges mértékben érinti a magyar populáció életmódját.

Stratégiai kutatások

Míg 2005-ben tizenöt, 2006-ban – az anyagi lehetőségek radikális beszűkülése miatt – már csak kilenc, 2007-ben nyolc, 2008-ban három stratégiai kutatási program futott: *A magyarságkép...* témakörhöz illeszkedve:

1. Balkán (több évre tervezett program);
2. Rendszerváltozás Magyarországon és a nagyvilág;
3. Magyar örökség c. program.

A stratégiai tanulmányok fóruma a Központ gondozásában megjelenő *Ezredforduló* című folyóiratot, amelynek 2008-ban három száma jelent meg.

Párbeszéd a vidékért

A Társadalomkutató Központ munkájának központjában a tudományszervezői feladat áll, ennek keretében szervez meg különböző tudományos műhelyek közös programjait. Így 2008-ban is folytatták a 2005-ben megkezdett, országos hatósugarú „Párbeszéd a vidékért” című projektet. A Programtanács elnöke és több tagja vidéki fórumon előadott, számos szakmai egyeztetést tartott. 2008 decemberében kormányrendelet hozta létre a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatot (MNVH), melynek elnökévé a Társadalomkutató Központ Tudományos Tanácsának elnökét választották. A 2005 óta elvégzett munkát és az azokból levont

tanulságokat összegzi Glatz Ferenc: *Új vidékpolitika* című, a Központ gondozásában megjelentetett kötete. 2009-ban várhatóan a Központ szervezi az MNVH elnöksége körüli feladatokat.

Magyarország epidemiológiai fejlődése a II. világháború után

Még a 2006-ban megszűnt Népesedéstudományi Kutatócsoport kezdett hozzá a második világháború utáni epidemiológiai változások fő vonulatának feltárásához, s ennek eredője Józán Péter *Válság és megújulás* címmel megjelent munkája. A vizsgált témakörök:

- A halandóság alapirányzata és a társadalmi-gazdasági, politikai környezet átalakulása közötti összefüggés lehetséges magyarázata.
- A krónikus kvalifikált epidemiológiai válságnak, mint a magyarországi epidemiológiai fejlődés meghatározó jelenségének elemzése.
- Az epidemiológiai fejlődésben bekövetkezett megújulás értelmezése.
- Az epidemiológiai paradoxon interpretációja.
- A második világháború utáni fél évszázadban mindvégig konzisztens halálozási struktúrák változásának elemzése, különös tekintettel a felnőtt férfinépeség halálozási viszonyainak rosszabbodására.
- A cardiovascularis, a daganatos és a májcirrhosis mortalitás szekuláris trendjének leírása.
- A dohányzásnak és a mértékvesztett alkoholfogyasztásnak tulajdonítható halálozások viszonylagos súlyának feltárása a halandóság alakulásában.
- A magyarországi epidemiológiai változások értelmezése kelet-, közép-európai kontextusban.
- Hozzájárulás a magyarországi epidemiológiai történet megértéséhez, illetve néhány gyakorlati következtetés megfogalmazása.

Magyar örökség. A hagyományőrzési adatbázis alapjainak megteremtése

Az MTA Elnöki keretéből elnyert támogatásnak köszönhetően 2007-ben megkezdték, 2008-ban pedig folytatták a hagyományőrzési (bibliográfiai, kronológiai, történeti földrajzi, régészeti, műemléki topográfiai, az ország területére vonatkozó kulturális és politikai és egyéb vetületű elemekből álló) adatbázis építését. A személyi (tudósokat felölelő) lista alapján (a Jedlik-pályázat részeként is) elkészült a 19–20. századi magyar tudósok szerepének feltárását célzó adatgyűjtés. Mivel ebben a témakörben összefoglaló életrajzi mű, de még csak részfeldolgozás sem készült, alapkutatásokat kellett végezni. Az elkészült anyagokról szakmai vitákat rendeztek (2008-ben 5 alkalommal).

Egyéb kutatások

A Társadalomkutató Központ előbb vázolt, több intézetet érintő kutatási programjai mellett a Központ tudományos besorolású munkatársai is folytatnak egyéni kutatómunkát, amelyek kiegészítik a Központ évi teljesítését.

A Központ kutató- és munkacsoportjai 2008-ban: Európa-történeti Munkacsoport, Tudománytár, Stratégiai Tanulmányok Programirodája (a Népesedéstudományi Kutatócsoport 2006-ra megszűnt, de OTKA-pályázat révén a Központban még két kutató foglalkozik demográfiai problematikával).

Az Európatörténeti-kutatásokkal összefüggő rendezvényeink kiegészülnek a magyarországi Európa-történeti kutatások koordinálásával, a nemzetközi együttműködések kiépítésével, valamint az Európa-történeti tanulmányok írásával. A munkacsoport koordinálja a Balkán-kutatások programot.

A Tudománytár munkacsoport folytatta az akadémia-történeti számítógépes és adatbázis kiépítését és aktívan közreműködött a Magyar Tudománytár 7., hagyománnyal foglalkozó kötetének munkálataiban, az MTA Kutatásszervezési Intézetében összeállított *Akadémiai albumok* (I., II. és IV. kötetinek), valamint a *Nők és férfiak esélyegyenlősége a kutatás-fejlesztésben Magyarországon a 20. századtól napjainkig* (NKFP-B3-2006-0003. számú Jedlik Ányos B) projekt megvalósításában.

Munkatársaik közül egy-egy környezetvédelemmel, a táplálkozás és a fogyasztási szokásokkal összefüggő kérdésekkel, egyháztörténettel, valamint a vietnámi háború történetével foglalkozik. E témák közül a környezetvédelmi az, ahol a Központ két munkatársa a gazdasági szférával épített ki együttműködést, így szakértettek többek között a Nestlé Hungária Kft., a NEMAK Győr Alumíniumöntöde Kft., az FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézete, a Danubius Szálloda és Gyógyüdülő Nyrt., a Magyar Turizmus Zrt., a MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt., a Mobiltrans Kft. és a Fusion Befektetési Zrt. részére.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar Egyháztörténeti Bizottságának felkérésére – kétéves kutatómunka eredményeként – elkészült és megjelent a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1949 és 1965 közötti konferenciáit dokumentáló kötet. A konferenciák jegyzőkönyvei a 19–20. századi magyar katolikus egyház történetének legfontosabb forráscsoportja, amelyek – háttéranyagaikkal, a tanácskozásokról kiadott közös pásztorlevelekkel és határozatokkal együtt – 1949-ig szinte hiánytalanul megmaradtak. 1949-től – az ismert köztörténeti okok miatt – azonban igen hiányosak az iratok. Kutatómunkát pedig nem csupán a közölt dokumentumok feltárása, hanem azok korrekt, történetileg pontos és hiteles jegyzetelése érdekében is végezni kellett.

Más jellegű eredmények

Konferenciáinkra általában mezőgazdasági és ipari szervezeteket, valamint szakminisztériumi tisztviselőket is meghívunk. A Központ 2008-ban az alábbi főbb rendezvények szervezője volt:

Főbb tudományos rendezvények

2008. február 26. *Aprófalvak lépéskényszerben.* Az MTA Regionális Kutatások Központja kutatói, valamint a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége elnöke részvételével megtartott tudományos tanácskozás, amelynek anyagából az *Ezredforduló* 2008/3. számában közöltek tanulmányokat.

2008. április 1. *A szocializmus, a rendszerváltás, és az újkapitalizmus gazdasági civiljoga 1945–2005.* Kerekasztal-beszélgetés Sárközy Tamás kötetéről. Előadók: Földes György történész, Huszár Tibor szociológus, akadémikus, Vörös Imre jogász.

2008. április 25. *A Duna hajózhatósága.* Előadók: Keskeny Ernő nagykövet, a Duna bizottság alelnöke; Horváth Gyula főigazgató, MTA RKK, Michelberger Pál akadémikus, az MTA Vízi Erőmű Bizottságának volt elnöke, Marton Tamás, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium osztályvezetője, Litvai János, a MAHART Duna-Cargó Kft. ügyvezető igazgatója, Csorba László történész, az MTA TTI igazgatóhelyettese.

2008. június 12. *Tanúsítható Energiagazdálkodási Irányítási Rendszer.* Konferencia.

2008. november 20. *A Balkán térség és a magyar külpolitika*. Előadók: Göncz Kinga külügyminiszter, Glatz Ferenc akadémikus, Kádár Béla akadémikus, Juhász József történész, egyetemi docens és Rostoványi Zsolt egyetemi tanár.

2008. november 27. *Vízgazdálkodás és kormányzati politika*. Előadók: Glatz Ferenc akadémikus, Kóthay László vízügyi szakállamtitkár (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium), Somlyódy László, Berczik Árpád és Németh Tamás akadémikusok, Lorberer Árpád hidrogeológus, a VITUKI Kht. ny. tudományos főmunkatársa.

2008. december 5. *A korosodó társadalom fogalmával kapcsolatos hazai trendek vizsgálata*.

2008. december 12. *A társadalom hátrányosabb helyzetű, alacsonyabb státuszú csoportjai*. Utóbbi két tanácskozás közös szervezés a Cordi Kht-val.

Társasági rendezvények

2008. január 31-én zárult az *Újjáéledő mongol buddhizmus – válogatás a magyar–mongol népi műveltség- és nyelvjáráskutató expedíció anyagából* című fotókiállítás, ami Szilágyi Zsolt, az MTA Néprajzi Kutatóintézete munkatársának munkáit mutatta be.

2008. december 16. *Karácsonyi koncert* az Akadémiai vonósok előadásában.

Egyéb rendezvények

A Központ feladatai közé tartozik, hogy segítse más intézetek tudományos rendezvényeit, illetve hogy – elsősorban a Várgondnokság kötelező bevételi előirányzata teljesítéseként – szolgáltatást nyújtson egyéb, a termeket (Jakobinus, Kongresszusi) igénylők részére. 2008-ban a *Jakobinus Teremben 66, az MTA Budavári Dísztermében* (a Kongresszusi Terem 2008 végétől használatos megnevezése) *51 rendezvény* volt, összesen tehát 117, ami azt jelenti, hogy a Központra minden harmadik munkanap jutott egy-egy rendezvény, amikor munkatársai a teremrendezéstől kezdve a rendezvény időtartama alatti ügyeleten át segítették a programok zavartalan technikai lebonyolítását (s a megvalósult rendezvényeken kívül legalább ugyanennyi alkalommal kellett a dísztermek iránt csupán érdeklődőkkel foglalkozni). A 117 rendezvényből 75 volt tudományos (Budavári Díszterem: 23, Jakobinus: 52; a 75-ből 6 a Központ finanszírozásában, 69 nem a Központ finanszírozásában, de a Központ rendezvényszervezői közreműködésében megvalósított), 42 kulturális és egyéb jellegű. (Részletes kimutatást lásd a www.mtatk.hu honlapon.)

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok

A Társadalomkutató Központ tartósnak bizonyult szakmai kapcsolatokat épített ki több akadémiai intézettel, a hálójába tartozókon kívül kivált az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetével, a Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetével, az MTA Regionális Kutatások Központjával.

A Központ tudományos besorolású munkatársai közül 7 oktat hazai felsőoktatási intézményben, közülük hárman oktatnak a doktori képzésben. Munkatársai közül többen rangos rendezvények előadói voltak. Kiemelkedő Glatz Ferenc, a Központ Tudományos Tanácsa elnökének szereplése számos nemzetközi és hazai fórumon.

További főbb előadások: *Bóday Ádám*: Low Temperature Degradation (2008. április 16., Közép-európai Innovációs Központ; Valdeal, IC2 Institute Texas, Innovációs Fórum), From Science to Production: Technology Transfer Systems (2008. október 30., Dubai UAE, Hungarian – Emirates development meeting, Dubai Industrial City); *Husz Ildikó*: Ethnic Effect? Structural Effect? Childbirth Among Roma and Non-Roma Women of Low

Educational Level in Hungary. (2008. július 9–12. Barcelona. Migration and Migrants in Europe. European Population Conference); *Józan Péter*: The Modified Human Development Index, The Hungarian Experience, A Methodological Approach to Quantify Geographical Development Differentials. (OECD Regionális Értekezlete, Moszkva; 2008. szeptember 29.–október 1.); *Balogh Margit*: *Mindszenty József* (2008. január 31., Wosinszky Mór Múzeum, Szekszárd); *A kulisszák mögött – Czapik Gyula egri érsek tárgyalásai* (2008. szeptember 3. Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány konferenciája: Az egyházi iskolák államosítása Magyarországon, 1948.)

Élő a kapcsolat a Bécsben működő Institut für den Donauraummal, ahol kiemelten foglalkoznak a balkáni térséggel, egyes országainak EU-s csatlakozási lehetőségeivel, gazdaságával, kultúrájával. Az Európa Intézettel közösen három nemzetközi konferencia szervezésére került sor: Die Rolle der Andrassy Universität im ungarischen und europäischen Hochschulwesen (2008. április 10.); Die Stellung und Rolle der Hungarologie im deutschen Sprachraum (2008. április 17.); Lösung der Habsburger Monarchie – 90 Jahre danach (2008. június 26–27.).

A Központ részt vállal a Magyar–Szlovák Történelem Vegyesbizottság munkájában és a Határon Túli Magyar Tudományosságért ösztöndíjprogram lebonyolításában.

2008-ban kiváló minősítéssel zárult az Európai Regionális Fejlesztési Alap INTERREG III. Magyarország–Szlovákia–Ukrajna keretében folytatott kutatási pályázat, amit az Eperjesi Egyetem Regionális és Nemzetiségi Kutatóintézetével közösen teljesítettek. E pályázat keretében a TK közreműködött a *Habsburg-ellenes rendi felkelések és ezek hatásai Szlovákia és Magyarország határ menti térségeinek fejlődésére a 17. században* című, Kassán 2008. február 6–7. között megrendezett konferencia előkészítésében. A Központ elvégezte a 2007 nyarán rendezett szlovák–magyar egyháztörténelmi konferencia előadásainak sajtó alá rendezését. A Szülőföld Alap támogatásának köszönhetően a magyar nyelvű tanulmányokat szlovákra, a szlovák nyelvűeket pedig magyarra fordíttatta le. Komoly gyakorlati haszna van a bilingvis kiadásnak: valóban közkinccsé válhat mindkét állam történészei és a téma iránt érdeklődők között ez az egyháztörténelmi szakmai anyag. A kötet *Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után* címmel jelent meg mint a Historia Hungarica–Slovaca – Slovaca–Hungarica c. sorozat 2. kötete. (A teljes program megtalálható a honlapon: <http://www.mtatk.hu/interreg/pdf/megh20070206.pdf>.)

IV. Fontosabb elnyert hazai és nemzetközi pályázatok rövid értékelése

2008-ban a Központban 15 pályázat futott, ezek tételesen táblázatban kimutatva. Közülük kiemelendő az MTA és a Miniszterelnöki Hivatal együttműködésében végzett három kutatási program: 1.) A Balkán mint stratégiai térség Magyarország számára; 2.) Humánológia: az emberi viselkedés és az evolúciós megszaladási jelenségek; 3.) Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében (a három téma öt szerződés keretében 28,4 m Ft összegű finanszírozást nyert). OTKA pályázat: Hátrányos helyzetű kistérségek népesedési viszonyai, különös tekintettel egyes etnikai különbségek vizsgálatára (3,9 M Ft).

Két munka kiadására a Nemzeti Kulturális Alapnál (600 eFt, 730 eFt), egyre a Szülőföld Alapnál (500 eFt) pályáztak sikeresen. A szlovák–magyar közös történelemtankönyv munkálatait az Oktatási és Kulturális Minisztérium 1,1 millió forinttal, a MEH 2,9 millió forinttal támogatta.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (érdemben 2009-ben végzendő) kutatási feladataira 2008 végén nyertek el 200 M Ft-ot.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk, szabadalmak és más bemutatható eredmények

A Társadalomkutató Központ nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az akadémiai és felsőoktatási szférában született kutatási eredmények közkinccsé váljanak. Így saját szerkesztésben és nyomdai előkészítésben évente több könyvet jelentet meg. A kiadás fedezetének előteremtésére a Nemzeti Kulturális Alapprogramnál, valamint – még maguknak a kutatásoknak a finanszírozására három gazdasági társaságnál – az MSD Magyarország Kft.-nél, a TOMA Bau Zrt.-nél és a Magyar Villamos Műveknél – sikerrel pályázott.

A Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián c. sorozat keretében 2008-ban kettő kötet jelent meg.

A Központ gondozza az *Ezredforduló* című folyóiratot, 2008-ban három szám jelent meg.

A Központ 2008-ban is folytatta az összes akadémiai társadalomtudományi intézet kiadványainak terjesztését a bookline.hu és a szakkonyv.hu elektronikus könyvtárakban.

Bóday Ádám kolléga kiemelkedő eredménye Nemzetközi Szabadalmi oltalom megszerzése az Egyesült Államok, Kanada, és az Európai Unió területére: (WO/2008/091108) Device for decomposing PVC based and other plastic waste materials with halogen content.

Főbb publikációk

Balogh Margit (szerk.): *Felekezetek, egyházpolitika, identitás Magyarországon és Szlovákiában 1945 után – Konfesie, cirkevna politika, identita na Slovensku a v Madarsku po roku 1945.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2008. 452 old.

Balogh Margit (összeállította, bevezette, jegyzetelte): *A katolikus püspöki kar tanácskozásai 1949–1965 között.* I–II. kötet: 1949–1965. METEM és Szeged-csanádi Egyházmegye, Budapest, 2008. 702 + 772 old.

Glatz Ferenc: *Új vidékpolitika.* MTA Társadalomkutató Központ. Budapest, 2008. 270 old. (Párbeszéd a vidékért.)

Glatz Ferenc (szerk.): *The European Union, the Balkan Region and Hungary.* Europa Institut Budapest – MTA Társadalomkutató Központ. Budapest, 2008. 216 old. (Vol. 2. Begegnungen. Band 27.)

Husz Ildikó: *Kispolgárok a Terézvárosban a két világháború között.* In: *Parasztok és polgárok. Tanulmányok Tóth Zoltán 65. születésnapjára.* Szerk.: Czoch G. – Horváth G. K. – Pozsgai P. Korall T. E., Bp., 2008. 251–272. old.

Józan Péter: *Válság és megújulás a második világháború utáni epidemiológiai fejlődésben Magyarországon.* MTA Társadalomkutató Központ, Bp., 2008; 126 old. (Magyarország az

ezredfordulón Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián, Műhelytanulmányok)

Póto János: *Denkmäler des „real existierenden“ Sozialismus in Budapest*. In München – Budapest, Ungarn – Bayern. Festschrift zum 850. Jubiläum der Stadt München. Hg. Gerhard Seewann, József Kovács. München, 2008, R. Oldenbourg, 255–273., 373–384. p. (Danubia Carpathica. Jahrbuch für Geschichte und Kultur in den deutschen Siedlungsgebieten Südosteuropas, 2 (49).)

Szabó Bernadett (szerk.): *A falusi turizmus helyzete és gazdasági kérdései*. MTA Társadalomkutató Központ, Bp., 2008. 256 old. (Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Sorozatszerk.: Glatz Ferenc, olvasószerk.: Péterfi András.)

VI. Az MTA Társadalomkutató Központ Várgondnokság 2008. évi munkájáról

A Központ Várgondnokság nevű csoportja végzi a vári akadémiai épületegyüttes üzemeltetését és felújítását – ezzel segítve elő az összes vári intézet tudományos munkáját.

Az MTA Társadalomkutató Központ – Várgondnokság 2008. évi feladatai is két csoportra oszthatók.

1. Üzemeltetési, karbantartási és az épületegyüttesben működő intézetek, az azokban dolgozó munkatársak munkakörülményeit biztosító feladatok;
2. Olyan beruházási, felújítási feladatok elvégzése, amelyek a Társadalomkutató Központ által üzemeltetett vári épületegyüttesben a felújítási keretből elsősorban az épületegyüttes állagának megóvását tették-teszik lehetővé.

Az elvégzett munkák

1. 2007-ben közbeszerzési eljárást lefolytatva megvalósult az Országház u. 30–32. sz. épület tetőzetének és a tetőtéri ablakok felújításának I. üteme. Ez folytatódott és fejeződött be 2008-ban.

2. Közbeszerzési eljárás keretében 2007-ben elkészült az Országház u. 30. sz. alatti kert burkolásának I. üteme, 2008-ban a II. ütemmel ez befejeződött. Egy munkát maradt 2009-re, az Országház u. 30. sz. és az Úri u. 49. sz. kertek közötti Országház utcai átjáró lépcsőjének felújítása, amelyet a kivitelező a fűtési szezon befejezését követően végez el.

Az Országház u. 30–32. sz. épület tetőzetének felújításával, az Országház u. 30. sz. alatti kert burkolásával, a PTI főbejáratához épített lépcső felújításával egy időben a két épület homlokzatain a vakolatok pótlását, a falon vezetett csatornák falba helyezését, a sérült homlokzati stukkók javítását és színrefestést végeztettük el. Ezekkel a járulékos munkákkal a homlokzatok felújítására még 8–10 évig nem lesz szükség.

3–4. Bonyolult és összetett feladat volt – közbeszerzési eljárás keretében a műhelyek pincszintjén lévő elektromos alelosztó rendszer teljes, és az Országház u. 28. sz. alatti hőközpont részleges felújítása (Részleges azért, mert a Kongresszusi Termet ellátó hőközponti berendezések teljes felújítását a terem felújításához igazodva tervezzük a későbbiekben, de az SZKI, Művészettörténeti Kutatóintézet, TK, PTI, Várgondnokság, Elnöki helyiségek fűtési rendszere megújult.

A munkák 2009. március 1-jével fejeződnek be.

5. Az ún. Szerecsen udvart körülzáró épületrészek lábazatainak utólagos falszigetelésével, és az udvari csatorna felújításával a csapadékvíz elvezetése megoldódott, a falak vizesedése megszűnt. Az épületrészek homlokzati hibáit is kijavítottuk és a homlokzatot lefestettük.

6. Tervezési ajánlatokat kértünk az MTA Történettudományi Intézete könyvraktári épületének felújításához, továbbá az épületegyüttes egyes területein még hiányzó tűzjelző rendszerének terve is elkészült.

7. Az Országház u. 32. sz. udvari kaput – mivel kidőléssel fenyegetett – felújítottuk, így a homlokzati javításokkal az épületrész állagmegóvását elvégeztettük.

8. Felújítottuk a Régészeti Intézet liftjének elektromos hálózatát.

9. 2008 folyamán több intézet területén a Várgondnokság az intézetek felújításokra felhasználható, a TK-nak átutalt pénzügyi forrásait is felhasználva

- a TTI, JTI, Néprajzi Intézet négy ablaka került felújításra;
- a PTI-ben az 1999-es beköltözést követően az épületen belüli glettelési hibák kijavítása, tisztasági festés volt;
- a Művészettörténeti Kutatóintézet és a JTI könyvtárában a tönkrement elektromos hálózat és világítás ideiglenes (nagy felújítás előtti) kiépítésére került sor;
- a Régészeti Intézetben az informatikai hálózat részleges felújítására került sor;
- terv készült a Jakobinus Terem légcseréjének kiépítésére.

10. Az üzemeltetési költségek csökkentése érdekében a FŐTÁV-tól és az ELMŰ-től az energiafelhasználási kvóták csökkentését kezdeményeztük. A megvalósítás folyamatban van. Ugyancsak a költségek hosszabb távra szóló csökkentése érdekében a telefonközpontban és a szerver helyiségben átprogramozásokat kezdeményeztünk, amelyekre 2009. II. negyedévében kerül sor.